

משרד החנוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

גליונות לעיון בפרשת השבוע
בעריכת נחמה ליבוביץ
שנת העשרים וחמש

כי תצא (תשכ"ו)

הפטרה
ישעיה נ"ד א' - י'
עיון גם גליון כי-תצא תשכ"ז

א. שאלה כללית

יש היואים הקבלה בין התמונות שבתחילת הפטרתנו ובין התמונות שבתחילת הפטרה של פרשת שופטים (נ"ד י"א - נ"ה ה').

במה הדמיון ובמה השוני?

ב. ג' אל תיראי כי לא תבושי
כי בשת עלומיך תשכחי
ואל תכלמי כי לא תחפירי
וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד.

רד"ק י"ה אל תיראי: אל תפחדי שיהיה צאתך מגלות זה כצאתך משאר גלות, שמצאוך בארצך צרות רבות ורעות בבית ראשון ובבית שני.

" כי לא תבושי: לעולם אחר שתצאי מזה הגלות, לא תהיה לך צרה לעולם, כי בעלות האדם לגדולה ותמצאהו שפלות אחר כך יבוש ויכלם.

" ולא תכלמי: במקום "אל תיראי" שזכר, כלומר: אל תכלמי מפחד שתפחדי אחר היותך בארצך לא יהיה זה, "כי לא תחפירי", והוא כמו "לא תבושי", והוא פעל עומד מן הכבוד, וכן "החפיר הלבבון".

מלבי"ם ד"ה אל תיראי: הכתובים ד' ה' ו' ז' ח' מגבילים בחלוקה בעלי שני איברים, ולמען תראה איך רוח אלוקים אשר בפי המליץ שמר המלות בודקוק אסור לפני שתי ההגבלות מלה במלה:

אל תכלמי	(א) אל תיראי
כי לא תחפירי	(ב) כי לא תבושי
וחרפת	(ג) כי בשת
אלמנותיך	(ד) עלומיך
לא תזכרי	(ה) תשכחי
גאלך	(ו) כי בעליך
קדושו ישראל	(ז) עשיך
יקרא	(ח) שמר

ההבדל בין "בושה" ו"כלימה" הוא שבושה הוא המתבייש מעצמו וכלימה המקבל כלימה מאחרים; האשה הזאת המליצית - כנסת ישראל - בעת עלומיה שהיה לה בעל, בישה על אדמתה ובעלה ה' צבאות אתה, היתה לה בושה מעצמה על ידי רוע מעשיה, כי אז זנתה תחת בעלה ועבדה אלוהים אחרים, הגם שלא נכלמה מאחרים, כי גם יתר העמים עבדו אלילים; על זה הבטיח ה' הנביא להעקרה הזאת אשר ישוּבו בניה ובעלה אליה בעתיד, בל תירא פן תיבוש ממעשיה הרעים, כי בשת עלומיך תשכחי, כי ה' ימחול החטאים האלה; אחרי זאת בהיותה אלמנה; שהוא אחרי עזוב בעלה אותה ע"י חטאיה, אז לא היתה לה בושה ממעשיה, כי לא עבדה אלילים, אבל היתה לה חרפה וכלימה מאחרים ע"י שהיתה אלמנה וגולה וסורה.

מבטיח לה ה': אל תיכלמי עוד מהאומות ע"י גלותך, כי לא תצטרכי להחפיר פניך בטמון בגלות, שלא יראוך אדם, כי החרפה שחרפוך על שהיית אלמנה לא תזכרי עוד.

המלבים שם: באורי מלים

בחטא שייך ברשה בעצמה, ועל הגלות שייך חפר, כי "חרפה" ו"חפר" אחת הם; ו"חרפה" גדולה מ"כלימה"; על המחרף יאמר "מחרף"; והמתחרף (=שומע חרפות מחרפיו) יאמר "חופר", שכולל עוד הכונה שחופר פניו מרוב כלימה.

1. מהו הקשי שבפסוק ג' שאותו מנסים שני הפרשנים ליישב?
2. מהו ההבדל העיקרי שבין דרך פירושו של הרד"ק ובין דרך המלבי"ם?
3. מהו ההבדל הענייני שביניהם בפירושם את פסוק ג'?
4. האם הבחנת המלבי"ם בין "בושה" ו"כלימה" "חרפה" "חרף" מתאימה לפסוקים:

תהלים מ"ד ט"ז כל היום כלימתי נגדי
ובשת פני כסתני
" ס"ט כ' אל יבושו בי קדושיך...
אל יכלמו בי מבקשיך

ג. ד' כי בשת עלומיך תשכחי וחרפת אלמנותיך לא תזכרי עוד.

ראב"ע ד"ה עלומיך: רמז לגלות עלומיך (פרידלנדר בהוצאתו של פירושוֹרֶאב"ע לישעיה מגיב: צ"ל: לגולת מצרים), או רמז לבית ראשון וגם שני, שהיו רעות רבות לישראל מעורבות בימי מלכותם.

" אלמנותיך: חסרון המלכות.

רד"ק ד"ה בשת עלומיך: הצרות שהיו לך בארצך, ובהיות הימים ההם קדמונים קראם עלומים.

" וחרפת אלמנותיך: הצרות שהיו לך בגלויות שהיית אלמנה. ומרב טובה תשכחי כל הצרות הראשונות, כמו שאמר בסוף הספר (ס"ה ט"ז) כי נשכחו הצרות הראשונות.

התוכל להסביר לפי שני הפרושים דלעיל למה נאמר בצלע הראשונה של פסוקנו "תשכחי" ובצלע ששניה "לא תזכרי"?

ד. ד' אל תיראי כי לא תבושי ואל תכלמי כי לא תחפירי דוד ילין: חקרי מקרא: ישעיה שם.

אולי הכוונה: אין לך להכלא ולהסגר מפני עין רואים, כי לא יהיה לך מסה לבוש! וכן הננו מוצאים במרים (במדבר י"ב י"ד).

1. מה ראה ילין לפרש כאן הכלם = הכלא?

2. מהי העזרה שנעזר במדבר י"ב י"ד!

ה. ו' כי כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ה'

ואשת בעורים כי תמאס אמר: אלוקיך.

רד"ק ד"ה כי כאשה: אין את כמו האשה שמת בעלה כי בעלך חי וקיים לעולם, אלא הרי את כאשה שקצף בה בעלה ועזבה ימים רבים.

" ועצובת רוח: כן קרא שמך ה' "אשה עזובה" ולא אשה אלמנה..

אבן כספי: אדוני כסף ד"ה כי כאשה עזובה: הטעם כי כמו שיקרא הבעל את אשתו אחר שעזבה, כי ראה שהיא עצובת רוח על פרידתו ממנה, הנה בדמיון זה קראך, וכן בדמיון אחר והוא כמו "ואשת בעורים כי תמאס" לפעמים, כי ברוב הבעל יחזירנה, כי חזקה היא גירסא דיבקותיא.

ר' אליעזר מבלגנצ'י: כי כאשה עזובה מאשה חנם ועצובת רוח על שהרעו לה חנם, כן קראך ה' אליו וקרנך כאלו לא חטאת לו וכעס עליך חנם. וכאשה בעורים האהובה שנמאסת מאשה בשעת כעסו ואחר כך זוכר אהבתה ומנחם אותה ומדבר על לבנה ומקריבה.

דוד ילין: פה ישנו שמוש ב"דרך קצרה" והחסר מובן מתוך הנמשל בפסוק הבא, והכוונה: כמו שאשה עזובה ועצובת רוח יש שתשוב לשמוח, ואשת בעורים שנמאסה יש שישוב בעלה אליה ויאהבה, כן גם אני עזבתך לרגע ואחר כך אשוב לקרבך.

מלבי"ם: ... ישראל עוד בהיותם על אדמתך זונים אחרי אלוהיהם נטמו כאשת בעורים שירשבת תחת בעלה ולא עזבה עדיין, אבל הוא מואס בה ע"י חטאיה; ובימי גלותה נדמו כאשה שבעלה עזבה וילך לו, ועל זה אמר "כאשה עזובה ועצובת רוח קראך ה'" - בהיותך בגלות את דומה כאשה עצובת רוח שבעלך עזבה, אבל גם תחילה טרם שעזבך, בעוד ישב עמך על אדמתך "אשת בעורים כי תמאס" על ידי רוע מעשיה "אמר" עליך "אלוקיך".

1. בשני פרושים שונים מפרשים המפרשים הנ"ל את הפעל "קראך", מה הם שני הפרושים? סדר את הפרשנים לשתי קבוצות לפי פרושם מלה זו!

2. מהי מעלתו של כל אחד משני הפרושים?

3. לפי מי מן המפרשים הנ"ל יש לפרש "קראך" בפסוקנו כפרוש "ויקרא" בפסוק הקודם? כמי מן הפרשנים יש לפרש "קראך" בפסוקנו כפירוש "כי אחד קראתיו" (ישעיה נ"א ב')?

השבו ע לא יופיע עלון הדרכה